

Аннотація. В статті автор прослідковує становлення ролі координатора по вопросам определения одаренных и талантливых учеников и учителя в процессе идентификации одаренных и талантливых школьников Великобритании. Проблема подхода классного обеспечения в обучении одаренных учащихся и их реализация учителем рассмотрена в исследовании. Осуществлен анализ деятельности образовательных учреждений для обеспечения подготовки учителей на региональном и районном уровнях, определены задачи, над которыми они работают, представлены способы их реализации через программную и научно-исследовательскую деятельность.

Ключевые слова: идентификация одаренных и талантливых школьников, координатор по вопросам определения одаренных и талантливых учеников, подготовка учителя одаренных и талантливых, образование для одаренных, дифференциация.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2018

**Н.М. Гринькова,
Р.Б. Степанчук,
Ю.Я. Кавка**

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Анотація. У статті охарактеризовано основні ідеї відомого українського вченого, педагога Василя Олександровича Сухомлинського про організацію та реалізацію фізичного виховання і загартування дітей та молоді; здійснено аналіз науково обґрунтованих та перевірених на практиці в умовах конкретного колективу Павлівської середньої школи методів і прийомів фізичної підготовки дітей; розкрито ефективні форми організації фізичного виховання, які використовував В. Сухомлинський, а також систематизовано поради вченого щодо збереження і примноження здоров'я дітей.

Ключові слова: фізичне виховання, фізичне загартування, методи, форми, засоби фізичного виховання, спортивні змагання, спортивні ігри, туристичні походи.

Постановка проблеми. «У здоровому тілі – здоровий дух» – стверджує відоме прислів'я, яке є актуальним у наш час. Адже зараз надто гостро постає проблема збереження здоров'я і фізичної підготовки дітей та молоді. Питання фізичного виховання також актуалізовано у відповідних нормативно-правових документах: Закон України «Про освіту» [1], Концепція «Нова українська школа» [2] тощо.

Пошук нових ефективних методів, форм та технологій фізичного виховання школярів завжди було пріоритетним завданням батьків, педагогів, вихователів, про що свідчать численні дослідження і праці в галузі педагогіки та психології.

Неодноразово звертався до цієї проблеми В. О. Сухомлинський у творах «Павлиська середня школа» [5], «Листи до сина» [6], «Серце віддаю дітям» [7], та в інших. Його практичні рекомендації, поради, методичні розробки є досить цінними та актуальними в наш час, що переконує в необхідності наукового пошуку в контексті окресленої проблеми.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Питання організації фізичного виховання у педагогічній спадщині Василя Олександровича стали предметом досліджень В. Бардінової, Л. Бондаря, Н. Калініченка, Н. Побірченка, О. Сухомлинської, В. Кіндрата, С. Шевченка, М. Ярмаченка та інших.

У свою чергу І. Бех, В. Горашук, М. Зубалій, Г. Ковальчук, О. Німець, М. Карпенко, Ю. Міцай вивчали окремі питання здоров'я та здоров'я зберігаючих технологій, які виокремив і пропагував педагог.

Отже, проведений аналіз наукових досліджень та публікацій засвідчив, що окреслена проблема знайшла висвітлення у багатьох джерелах: з'ясовано зміст та особливості фізичного виховання у працях Василя Олександровича Сухомлинського. Однак надалі залишаються недостньо дослідженими ті педагогічні аспекти, які необхідно враховувати при реформуванні сучасної системи фізичної підготовки і виховання дітей та молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. У педагогічній спадщині Василя Сухомлинського науково обгрунтовані та перевірені на практиці в умовах колективу Павлиської середньої школи методи і форми фізичної підготовки дітей. Він створив нову педагогічну систему роботи з фізичного загартування особистості, зосередивши особливу увагу на здоров'я вихованців у підлітковому та юнацькому віці, наполягав на встановленні режиму праці і відпочинку. «Духовне життя дитини, – стверджував педагог, – її інтелектуальний розвиток, мислення, пам'ять, увага, почуття, воля – великою мірою залежить від «три» її фізичних сил. Слаба, квола, нездорова, схильна до хвороб дитина на уроці швидко втомлюється, згасають її очі, стають млявими рухи» [3, с. 193].

Педагог наголошував на залежності від духовного життя і культури розумової праці процесів збереження здоров'я і фізичного розвитку школярів: «Дитина – жива істота, її мозок – найніжніший орган, до якого треба ставитися дбайливо і обережно. Розумна організація навчальної праці повинна пронизувати весь навчальний процес» [3, с. 193].

У Павлиській школі, яку очолював і у якій працював відомий педагог, предметом особливої уваги педагогічного колективу завжди було здоров'я їхніх вихованців. У школі був визначений чіткий режим праці, відпочинку й харчування, важлива роль надавалася фізичному

загартуванню школярів: домовлялися з батьками, щоб діти зі слабким здоров'ям навесні, влітку і восени спали під відкритим небом, харчувалися багатою на вітаміни їжею, якомога більше часу перебували на свіжому повітрі. Усіх учнів залучали до занять гімнастикою, різноманітними видами спорту, регулярними водними і повітряними процедурами.

Надзвичайно важливими та актуальними є поради В. О. Сухомлинського про те, як потрібно діяти, щоб зберегти і примножити своє здоров'я:

1. Здоров'я – це повнота духовного життя, радість, ясний розум. Твоє здоров'я – у твоїх руках.

2. Найважливіше джерело здоров'я – навколишня природа, повітря, сонце, вода, літня спека й зимова холоднеча, тіністі гаї й квітучі поля конюшини.

3. Живи й трудися серед природи. Прокидайся рано, вставай до сходу сонця... Іди в поле дихай свіжим повітрям, умий руки й обличчя росою – це справжня казкова вода.

4. Зроби для себе правило: щоденно прокинувшись, одразу ж виконай ранкову гімнастику. Влітку спи на дворі, на сіні чи свіжій соломі. Сіно та солома виділяють фітонциди які уберігають від грипу.

5. Змушуй себе кожного ранку робити холодні обтирання. Купайся в ставку якнайдовше – до осінніх заморозків. У зимові дні витирай ноги (до колін) снігом – до відчуття тепла... Не бійся вийти босим на кілька хвилин на сніг – це добре загартування для ніг, і для всього організму.

6. Жодного дня без фізичної праці... У постійній повсякденній праці – людське довголіття. Хто трудиться з раннього дитинства до глибокої старості, той до останніх днів життя залишиться повноцінною людиною, зберігаючи фізичні сили, ясність зору, багатство сприймань і емоцій.

7. Нехай стануть твоїми заповідями простота, невибагливість, стриманість. У дитинстві не їж багато солодоців. Краще зовсім не вживати вуглеводів.... Вставай із-за столу з таким відчуттям, що ти ще не зовсім наївся [4, с. 618-619].

Важливою умовою фізичного виховання, на думку Василя Сухомлинського, є самовиховання школярів, котрі повинні виконувати фізичні вправи і займатися різними видами спорту з великим бажанням і переконаннями, а не з примусу батьків та вчителів. «Тільки за цієї умови, – підкреслював В. О. Сухомлинський, – людина може зрозуміти значення фізичної культури, відчути повноту своїх сил, пізнати залежність здорового духу від здорового тіла, вміти спрямовувати свої духовні цілі на зміцнення сил фізичних» [4, с. 618-619].

Основними формами організації фізичного виховання, на думку Педагога, є урок, спортивні змагання, різноманітні спортивні ігри, туристичні походи. «Під час заходу, екскурсій, гри, змагання, –

підкреслював Василь Сухомлинський, – створюються такі обставини, в яких кожний учень якнайповніше розкриває себе, показує перед лицем колективу все, що в нього є хорошого й поганого» [3, с. 196].

Відповідно до програми фізичного виховання педагога Павлиської школи обрали головними видами занять гімнастику, легку атлетику, а для 8-10-х класів, крім того, вправи на снарядах. Головна мета таких занять – виховати почуття краси рухів, силу, гармонійність, спритність та витривалість. Під час медичного огляду всіх школярів розподіляли на три групи: основну, підготовчу, спеціальну, кожна з яких повинна була займатися за окремою програмою. При цьому особлива увага надавалася дітям зі слабким здоров'ям, для яких під керівництвом лікаря добирався комплекс спеціальних вправ. Це давало можливість таким дітям бути залученими до процесу фізичного виховання і, водночас, поступово переходити з однієї групи в іншу [5].

Важливою формою фізичного виховання в Павлиській школі були різноманітні військові вправи, які сприяли фізичному і духовному загартуванню хлопчиків і дівчаток. Починаючи з шостого класу, хлопчики залучалися до участі у військових іграх, що формували в них витривалість, спритність, цілеспрямованість, вольові якості, терплячість. Для юнаків восьмих та дев'ятих класів пропонували також зимові ігри, під час яких протягом цілого дня потрібно було оволодіти такими життєво необхідними навичками, як спорудження, приготування їжі, здійснення переходів, надання першої медичної допомоги тощо. З цього приводу Василь Сухомлинський писав: «Якщо ви хочете, щоб ваші хлопчики не тільки уявляли, а й переживали на власному досвіді, що таке важко – проводьте військові ігри, які потребують великого напруження духовних і фізичних сил. Ніде так не розкривається моральна суть особистості, ніде так людина не заявляє голосно перед товаришами про своє душевне єство, як у військовій грі та ще в напруженій фізичній праці, де байдужість або лінощі одного роблять неможливими успіх усього колективу» [3, с. 559].

На особливу увагу заслуговують думки педагога про необхідність врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів під час фізичного виховання. У Павлиській школі для кожної вікової групи була розроблена чітка система трудових завдань, фізичних та гімнастичних вправ, що мала на меті розвивати дитину фізично і духовно, загартовувати її організм та виховуючи почуття краси [5].

Серед засобів фізичного виховання підростаючого покоління Василь Олександрович радив застосовувати такі дві групи: природні та штучні. До першої групи відносяться оздоровчі сили природи – сонячні промені, свіже повітря і вода. Друга група виховних засобів – це фізичні вправи, ігри, лазня, парильня, одяг, режим праці, харчування, які використовують для зміцнення здоров'я, розвитку фізичних здібностей [5].

Виняткове значення для ефективного фізичного виховання дітей є помірні фізичні навантаження, дотримання чіткого режиму, чергування

фізичної та розумової праці і відпочинку. «Відпочинок лише тоді відпочинок, – наголошує Сухомлинський, – коли він є своєрідною грою фізичних і духовних сил. Привчання дітей до активного діяльного відпочинку – одне з найважливіших завдань педагогів, вихователів» [3, с. 196].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, ретроспективний аналіз педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського, зокрема з питань фізичного виховання, дає підстави стверджувати, що ідеї, поради і розроблена педагогом методична система можуть бути взяті за основу для вдосконалення сучасного виховного процесу в контексті фізичного становлення дітей та молоді. Саме тому дослідження ідей видатного педагога дадуть підстави для формування дієвих методичних рекомендацій, створення нової ефективної технології фізичної підготовки дітей і молоді, що набуває особливої актуальності в умовах реформування системи освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]: постанова Верховної Ради України від 05.10.2017 №2145-VIII. – Режим доступу: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>
2. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : В 5 т. Т. 1 Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1976. – 654 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : В 5 т. Т. 2 Формування переконань молодого покоління. Як виховати справжню людину. Сто порад учителю / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1976. – 670 с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.4: Павлицька середня школа. Розмова з молодим директором. – 640 с.
6. Сухомлинський В. А. Письма к сыну: Книга для учащихся / В. А. Сухомлинский. – Изд. 2-е. – М.: Просвещение, 1987. – 120 с.
7. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинский. – К. : Рад. школа, 1974. – 288 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Zakon Ukrainy "Pro osvitu" [Law of Ukraine "On Education"] [Elektronnyi resurs]: postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 05.10.2017 No 2145-VIII. – Rezhym dostupu:

- <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (in Ukrainian)
2. Kontseptsia "Nova ukrainska shkola" [Conception "New Ukrainian School"] [Elektronnyi resurs]: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 hrudnia 2016 r. No 988-r. – Rezhyom dostupu: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (in Ukrainian)
 3. Sukhomlynskyi V. O. Vybrani tvory : V 5 t. T. 1 Problemy vykhovannia vsebichno rozvynenoj osobystosti. Dukhovnyi svit shkoliara. Metodyka vykhovannia kolektyvu [Selected Works: in 5 vol. Vol. 1. Problems of Education of a Highly Developed Person. The spiritual world of a student. Methodology of education of the collective] / V. O. Sukhomlynskyi. – K. : Rad. shkola, 1976. – 654 s. (in Ukrainian)
 4. Sukhomlynskyi V. O. Vybrani tvory : V 5 t. T. 2 Formuvannia perekonan molodoho pokolinnia. Yak vykhovaty spravzhniu liudynu. Sto porad uchytelevi [Selected Works: in 5 vol. Vol. 2. Formation of the Convictions of the Younger Generation. How to Raise a Real Person. One hundred tips for the teacher] / V. O. Sukhomlynskyi. – K. : Rad. shkola, 1976. – 670 s. (in Ukrainian)
 5. Sukhomlynskyi V.O. Vybrani tvory v piaty tomakh [Selected Works: in 5 vol.] / V. O. Sukhomlynskyi. – K.: Rad. shkola, 1977. – T.4: Pavlyska serednia shkola. Rozмова z molodym dyrektorom [Pavlysh Secondary School. Conversation to a young headmaster]. – 640 s. (in Ukrainian)
 6. Sukhomlinskij V. A. Pis'ma k synu: Kniga dlia uchashchikhsia [Letters to Son: Book for Schoolchildren] / V. A. Sukhomlinskij. – Isd. 2-je. – M.: Prosveshchenije, 1987. – 120 s. (in Russian)
 7. Sukhomlinskij V. A. Serdtse otdaju detjam [I Give My Heart to Children] / V. A. Sukhomlynskyi. – K. : Rad. shkola, 1974. – 288 s. (in Russian)

Аннотация. В статье охарактеризованы основные идеи известного украинского ученого, педагога Василия Александровича Сухомлинского об организации и осуществления физического воспитания и закаливания детей и молодежи; осуществлен анализ научно обоснованных и проверенных на практике в условиях конкретного коллектива Павлышской средней школы методов и приемов физической подготовки детей; раскрыты эффективные формы организации физического воспитания, которые использовал В. Сухомлинский, а также собрано советы Педагога по сохранению и приумножению здоровья детей.

Ключевые слова: физическое воспитание, физическая закалка, методы, формы, средства физического воспитания, спортивные соревнования, спортивные игры, туристические походы.

Abstract. The article deals with the main ideas of the well-known Ukrainian scientist, teacher Vasyl Oleksandrovych Sukhomlinsky about the organization and implementation of physical education and tempering of

children and youth. The analysis of scientifically substantiated and tested in practice methods and techniques of physical training of children in the conditions of a particular group of Pavlishka school has been carried out. A great attention is paid to the views of the great teacher on the need to take into account the age and individual characteristics of students during physical education, in particular, a clear system of labor tasks, physical and gymnastic exercises, which aims to develop the child physically and spiritually, to temper its body, to cultivate a sense of beauty. The effective forms of organization of physical education used by V. Sukhomlinskyi have been lighted. Useful advice of the pedagogue concerning the preservation and enhancement of children's health are collected.

Key words: physical education, physical hardening, methods, forms, means of physical education, sports competitions, sports games, tourist trips.

Стаття надійшла до редакції 09.10.2018

О. А. Гудовсек

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Анотація У статті розкрито аспекти підготовки майбутніх учителів галузі образотворчого мистецтва в країнах Європи. Проаналізовано проекти, резолюції, Концепції, Міжнародні конференції у галузі освіти, окреслено їх значення в розвитку образотворчого мистецтва шкіл Європи. Визначено особливості підготовки учителів образотворчого мистецтва в різних європейських країнах (Бельгія, Естонія, Ірландія, Латвія, Нідерланди, Фінляндія, Ісландія, Греція, Італія, Фінляндія, Словаччина, Словенія та ін.). Розкрито концепції та шляхи підготовки вчителів образотворчого мистецтва країн зарубіжжя. Здійснено детальний аналіз підготовки вчителів образотворчого мистецтва у Франції, Німеччині, Польщі.

Ключові слова: галузь мистецтва, підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва, країни Європи.

Постановка проблеми. Освіта і виховання майбутньої молоді відбувається у загальноосвітніх закладах. Тож основний тягар відповідальності успішного поєднання виховної та освітньої функції покладається на вчителів. У змісті кожної навчальної дисципліни є сторони, які складають освітню та виховну основу і тісно пов'язані між собою. Освітня основа образотворчого мистецтва – це ті компетентності, які надають можливість учням свідомо сприймати і розуміти твори образотворчого мистецтва, а також грамотно і виразно користуватися ними в особистому житті. Власне, такі завдання і стоять перед учителями